

Menediles

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 26.2671

Basın hürriyeti için ne ler dediler ?

† Söz ve yazı hürriyeti, süphe yok.
tur ki her halk idaresinin su götür.
mez temelidir. if if

İsmet İnönü

(1 Kasım 1945)

Müstebitlerin, insanlara kendi fi-
kilerine muhatif sözler söylemeye, yazı-
lar, yazmaya mecbur ettiği görülmemiş
şeyler değildir.

Semseddin Günaltay

Fikirlerin hürriyetini siddetle taz-
yik edenler sonunda insanlarda bir cinnet-i
fikriye doğmasına sebep olurlar.

Semseddin Günaltay

Hükümetler, vatandaşların fikirlerini
serbestçe söylemesinden zararlı değil, kâr-
lı olurlar.

Semseddin Günaltay

Menediles sözlerin mahzurları, söyle-
nen sözlerin mahzurlarından kat kat fazla-
dır. Saklı fikirler daima korkunçtur.

Semseddin Günaltay

Bir demokrasiyi yaşatan basın hürriyeti
gidir.

Semsettin Günaltay

Basın hürriyeti demokrasinin temel
taşdır.

Semsettin Günaltay

Gazete, vatandaşlar için bir rehber,
bir müavirdir.

Semsettin Günaltay

Basın ve münakaşa hürriyeti boğul-
san diğerlerde insanlar uyusa uyusa hissin-
suz mahluklar haline dönerler ve
fikirler kurur, zekâları söner, cemiyet su-
kursuz ve behimi bir yığın haline gelir.

Semsettin Günaltay

Demokratik karakter bütün Cum-
huriyet devrinde muhafaza olunmalıdır.

Semsettin Günaltay

1945

Matbuat hür ve serbesttir; istedi-
ğini yazabilir.

Kâmilan Örs (1945)

Cumhuriyet matbuat rejimi,
matbuat iis en müdhis tedbi olan
sansürü hiç görmemiş ve Cumhuri-
yet matbuati da böyle bir acı tatma-
mıstır. O, serbesttir ve froni yine kus-
di mekanizmasu içindedir.

Sever Şhit

Türkiye'de matbuat hürriyeti
vardır; gazete istediği gibi yazar.

Mazhar Müfit (1945)

Türkiye rejimi demokrat bir re-
jimdir. Türkiye'de videdan hürriyeti,
gazete hürriyeti, fikir hürriyeti, din
hürriyeti ve bütün hürriyetler kamu-
nun teminatı altındadır.

Mümtaz Ökener.
(1945)

Basın Yasaları Hakkında

Sener İkit, "Türkiye'de Matbuat Rejimleri" eserinin "Tahlil ve Tarihçe Bölümü" nün 218. sayfasında Cumhuriyet devri basını için şu hükmü verir:

"... Burada bir hakikat: tekrar edelim ki kendinden evvelki her üç devir matbuat rejimlerine rağmen Cumhuriyetin matbuat rejimi, matbuat için en müdhiş tedbi olan sansürü hiç görmemiş ve Cumhuriyet matbuatı da böyle bir acı tatmamıştır. O, serbesttir ve freni yine kendi mekanizması içindedir."

Muharrem, 1939'da yayımlanan bu eserden sonra 1943'te nerrettiği "Türkiye'de Matbuat İdaresi ve Politikaları" eserinde de 1939 sonrası için aynı ana fikri savunmuş ve matbuata sansür konulmadığını ileri sürmüştür.

Faahın nesillerine bir tarih hükmü olarak intikal edecek bu sentez, tarihi gerçeklere taban tabana aykirdir. Çünkü 1939-50 devresinde gizli yollar-dan basına beualtee bir baskı yapıldı.

mısta. Böylece Türk basını Cumhuriyet devrinde "matbuat için en müdhiş tedbir olan sansür"ü görmüş, bu "acı"yı tatmıştır. Bu suretle de "serbest"liğine kaybetmiş ve kendi mekanizması içinde olan freni"ni Çankaya'ya kapmıştır.

Bütün bu yasaklar zinciri bir kanunla değil, bir komisyonla değil, Bakanlar Kurulu kararıyla değil, gizlice yapılmıştır.

Turasını da hemen belitledim ki kanunlarla, Bakanlar Kurulu kararlarıyla, komisyonlarla veya mahkeme kararlarıyla ancak uygulanmış olan yasakların belgeleri meydana gelir. Tarih, o devrin veya devirlerin, içinde bulunduğu koşulları da göz-öründe tutarak bu belgelerin ışığı altında hükümünü verecektir.

Bizim konumuz, milletten ve tarihten saklanılmak istenen bu "belgesiz devir"dir. Bu devrede, yasaklar zincirinin uygulanabilmesi için devletin bütün organları harekete getirilmisti: Riyaset-i Milliye, Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, valilikler, Basın İşleri Umum Müdürlüğü, Emniyet Umum Müdürlüğü, Basın Temsilcilikleri, emniyet müdürleri

bu yarıdan telefontarla, diğer yarıdan
 "çifte ay" li tebliğlerle gazetelere yasaklar
 yapılmışlardır. Gazete sorumluları her
 gün başka başka kanallardan yazan ve
 tek direksiyondan idare edilen bu "yasaklı
 tebliğleri" karşısında bunalmışlar, neyi
 yazacaklarını, neyi yazmayacaklarını şaşır-
 mışlardır.

1939 yılı 18 nisanından 1950 yılı mar-
 tınıs 21 ne kadar 10 sene, 11 ay, 4 gün süren
 bu yasaklı tebliğlerine ~~daire~~ ait gizli not-
 lar ve "çifte ay" li belgeler elimize geç-
 miş bulunmaktadır.

Bunlar, basının o devrede gayrimesru
 yollardan başka altında tutulduğunu, san-
 sür konulduğunu, bu hareketlerin demok-
 rasi düşüncesinden ve millettten nasıl giz-
 lenmek istendiğinin en susturucu vesika-
 larıdır ve Türk basınına üzerine çöken
 bu yeni "yasaklar kâbusu" dur.

Bu yasaklar büyük bir yekün teşkil etmez-
 tedir. Bunlardan yaptığımız seçmeleri tarihin
 ve kamu oyununun ibret nazarlama üzere
 birer sermek için "çifte ay" li yasaklar
 koprum ardına kadar açıklıyoruz.

12/4/1946

2

Hicbi yerde örneği olmayan hususlar

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2671

12 Temmuz 1946 tarihli Vatan'da Ahmet Emin Yalman, seyahat hürriyetinin hususlanmasında dolayısıyla günleri yazıyor:
"Hükümet; belki zehri leylisi propagandası yapılarak bahanesizce Türkiye'de seyrüsefer serbestisini ihlâl etmiş, ne Cumhuriyet Duru esnasında şimdiye kadar tamamiyle halledilmemiş olan bir vatandaş hakkına ilk defa olarak el uzatmıştır. Bu tepki, belki cinayet işler nehrini vatandaşlara evlerinde harice çıkarmaktan men etmeye benzer. Bu suretle memleketimizde Rusya'dan başka hiçbir yerde misali kalmayan bir tehdit, ~~bu~~ bir taziyik ~~ve~~ sistemi başlamıştır. Acaba yapacak işimiz hal-madi de Rusya'daki istibdadı benzermeye mi özeniyoruz?"

Bir hükümetin nehimlere neye zaher ve zümre ihtisalarına kapılarak vatan-daların kanuni haklarını baltalamasına istibdat adını verirler. Vesihan olmuştuk, köylere gidememesi hakkında İçişleri Bakan-lığı tarafından idari teşkilata verilen kanun-suz emir; başlıbaşına bir istibdat hareketidir...

12/7/1946

32

Köyler dehsret içinde

12 Temmuz tarihli Vatan'dan:
Alişan Dobera Bursa bölgesinde

Bildiriyor:
".... Bursa'da Şükrü enbasının yeni marifeti teessütle yayılmıştır: Hava-
linin Alikaran'ın olan Şükrü enbas, par-
tisinin lehasını indirmediği için Akçalar
Köyü D. P. Başkanı Hüseyin Sahin'i 6 saat
yürüterek mahut karakoluna götürdüktan
sonra tevkif edilmiştir. Bütün bu hadiseleri
derin bir teessütle takibeden halk korku
içindedir. Bursa'mın gazlıları, hiç bu ka-
dar kanunsuzlukla korkulmadıklarını
söylemektedirler.

Halk, akşamüstü gelen İstanbul gazetelerini
kayıp maktadır. Resmen tevkif edilmiş olma-
sına rağmen buraya gelirken bindiğini uca-
ğa, Yeşilköyde sadece Ankara'dan gelen Ulus
gazetelerini paket halinde naklederek
İstanbul gazetelerini almadıklarını ve bunları
(Ulus gazetelerini) Bursa'da garaz da-
ğıttıklarını gördüm... "

12/7/1946

Halki ölümlere tehdit eden
Kaymakam!

Kaymakam mı, Neron mu?

12 Temmuz 1946 tarihli basından
Ankara (özel) - ... Ankara'nın Çu-
buk'a bağlı Kalın hisar köyüne gittik. Köyün i-
çinde bir korku ve telaş vardı... Büyükbir köy-
lülük hafifesi perisan bir halde bize doğru iler-
ledi. Daha biz ağzımızı açmadan köylüler:
"Yetmiş beş kişiliklerimiz, partililik bu mudur?
Bizler bu utanmaz evlatları değil miyiz?" diye
bağırılmaya başladılar. İle köylünün yüzü, gö-
zün kan içindeydi... Hâdiseyi şu şekilde anlat-
tılar: "Sizden 15-20 dakika evvel Kaymakam
Turgut Coş, jandarma komutanı Kemal Öy-
beledize Reisi Ahmet Yılmaz iki otomobille
köye geldiler... Kaymakam, köyün D.P. kurucu-
suna dönerek: D.P. yi kurdu, o, serbest Firka-
gibi Hükmîyet tarafından tağnedilmisti... Onlar
memleketi satmak istiyorlar. Ailelerimizin
namusuna tecavüz edecekler." Buna itiraz
edilince Kaymakam: "Oğlan seni vururum" de-
miş. D.P. kurucusu Feyzullah da göğsünü
açarak "gelim, vurun" demiştir. Bunun
üzerine Kaymakam, Feyzullah'a döğmüştür.
Çokra sıra muhtaca gelmiştir. Daha

sonra da köy ihtiyar heyetinden yaş-
lı bir köylü de hakareti ne dayaya
maruz kalmıştır. Bu köylü 70 yaşında
bir ihtiyardır; Koyma kam 35 yaşındadır.

Daya'nın faslı bitince 1 partinin bütçe-
sine tehditle köylülere yutturulmuş
nu koyma kam atese vermiştir. »

13 Temmuz 1946

Sürülenler

Abdulhamit deuri gibi.

13 Temmuz 1946 tarihli Caandan:

Alişan Dobra Bursa bölgesinden bildiriyor:
"Bursa'nın bilhas Mudanya kazasında

artık kanun diye bir şey kalmamıştır.
Tazyik haberi üzerine gidenler, Tulpa
köçlerine Nahiyeye Müdürü tarafından okul-
madığından buranın harikle alakalı değil-
miştir. Vatandaşların meslek ve şahsiyetine göre

bütün cebi ve ziddet hareketlerine mürafaat
edilmekte ve bu ziddet adanına göre muh-
telif yerlerden gelmekte dir.

Mudanya D.P. Bazkanı Hazeri, Hazine dâ-
murebilliğinden derhal affedilmiştir; Valinin
arzularıyla hareket etmiş Mudanya Kay-
makamı Celâl değiştirilmiştir; Gemlik D.P. Baz-
kanının peşeni olduğu için Muhasebeci Hürusi-
ye memuru Bursa'ya alınmıştır; kendine doktor
siisi vererek C.H.P. lilerle köçleri geçen seh-
hize memurunun hareketini protesto eden
Hükümet Doktoru Adana'ya gönderilmiştir;
Ofis Memuru Tarık D.P. teşkilata bulunduğu için
kazifesinden atılmıştır.

Ayrıca, D.P. ye hizmet eden sofiler de
polisler tarafından tazyika uğramaktadır."